

ประโยค ป.ธ. ๓
และเปรียญตรี ปีที่ ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๑๓

๑. อักษรในบาลีภาษามีเสียงแตกต่างจากอักษรในภาษาของเราอย่างไร พยัญชนะ
ไหนบ้าง จัดเป็นอโฆษะ โฆสะ ลีถิล และ ธนิต ฯ

๒. อาคมมีสนธิไหนบ้าง ลงอาคมอะไรในสนธินั้น ๆ ยถริว, เอวีส และ มุเนลโย
ตัดต่ออย่างไร ?

๓. สังขยาชื่ออะไร แบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง ปจมี ตติย สหสส์ สฎฺฐี ฉฎฺฐี
จัดเป็นสังขยาชนิดไหน ฯ

๔. ข ฉ ส อาย อีย ปัจจัยในอาชยชาติ ใช้อย่างไร เป็นไปในความอะไร จงแก้คำที่
เห็นว่าผิดในประโยคต่อไปให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์

ก. มาคนุทียา ชีวนุตปิ มตาปี มโตเยว นาม ฯ

ข. พหิตมนกาละ พุราหฺมโณ วา พุราหฺมณี วา ตํ ปารุปนฺติ ฯ

ค. เทสนาวสเน อุปาสโก จ โส จ อิตฺถิ โสตาปตฺติผล ปติฏฺฐหิ ฯ

๕. อนุต และ มาน ปัจจัยในกิริยาภิกตฺก ใช้เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร
ปุกนฺโต, อารุยฺห, อาคนฺตุโก (ภิกฺขุ) ทฺรทฺขิ (จิตฺต) ลงปัจจัยอะไร เฉพาะที่เป็นนามภิกตฺก
จงตั้งวิเคราะห์มาด้วย ฯ

๖. ทิคุสมาส ต่างจาก กัมมชารยสมาส อย่างไร ปญจมราชา, อาหิตคฺคิ (พุราหฺมโณ)
ยโสโกศสมปฺปิโต (ชโน) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ฯ

๗. โคตตตฺทริต มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง กายิกํ, ทยาสุ, สามณฺณํ ลงปัจจัยอะไร
ในตฺทริตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาด้วย ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. สระ ๘ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ ฌ เอ โอ ย่อลงเป็น ๒ คือ มีเสียงสั้นอย่าง ๑ มีเสียงยาวอย่าง ๑ มีเสียงไม่ต่างจากสระในภาษาของเรา ถึงแม้พยัญชนะก็มีเสียงไม่ต่างกันนัก ที่ต่างกันคือ พยัญชนะที่ ๓ ในวรรคทั้ง ๕ ได้แก่ กขททพ ๕ ตัวนี้ ๗ พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ในวรรคทั้ง ๕ คือ กข จฉ ฐธู ตถ ปฝ และ ส ๑๑ ตัวนี้จัดเป็น อโฆษะ ๗ พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ คือ คฆง, ชฉณ, ทธณ, ทธน, พภม, และ ยรลทพ ๒๑ ตัวนี้จัดเป็น โฆษะ ๗ นิคคหิตนักปราชญ์ผู้รู้ศัพทศาสตร์ประสงค์เป็นโฆษะ ส่วนนักปราชญ์ฝ่ายศาสนาประสงค์เป็นโฆสาโฆสวิมุติพ้นจากโฆสะและอโฆสะ ๗ พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๓ ในวรรคทั้ง ๕ จัดเป็น สิลิล ๗ พยัญชนะที่ ๒ ที่ ๔ ในวรรคทั้ง ๕ จัดเป็น ธนิต ในคัมภีร์ทั้งหลายอื่นท่านมิได้กล่าว ๗

๒. มีสนธิทั้ง ๓ คือ สระสนธิ พยัญชนะสนธิ และ นิคคหิตสนธิ ๗ ลง อ และ โอ อาคม ในสระสนธิ ๗ ลงพยัญชนะอาคม ๘ ตัว คือ ยวมทนตรพ ในพยัญชนะสนธิ ๗ ลงนิคคหิตอาคม ในนิคคหิตสนธิ ๗

ยถริว ตัดเป็น ยธา – เอว แปลง เอ ตัวหน้า แห่ง เอว ศัพท์อันตั้งอยู่เบื้องปลายเป็น ริ แล้วรัสสระเบื้องต้นให้สั้น ต่อกันเป็น ยถริว ๗

เอวีส ตัดเป็น เอว – อสุส เมื่อลบสระเบื้องปลายที่มีนิคคหิตต่ออยู่หน้าแล้ว ถ้าพยัญชนะซ้อนเรียงกัน ๒ ตัว ลบเสียตัวหนึ่ง ต่อกันเป็น เอวีส ๗

มุเนลโย ตัดเป็น มุณี – อาลโย ลบสระเบื้องปลาย คือ อา แห่งคำว่า อาลโย แล้วเอาสระเบื้องหน้า คือ อิ แห่งคำว่า มุณี เป็น เอ ต่อกันเป็น มุเนลโย ๗

๓. สังขยาคือศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนาม แบ่งเป็น ๒ คือ ปกติสังขยาอย่าง ๑ ปุณฺณสังขยาอย่าง ๑ ๗ สหสฺส สฎฺฐิ จัดเป็นปกติสังขยา ปรจฺม ตติยฺ ฌฎฺฐิ จัดเป็นปุณฺณสังขยา ๗

๔. ข ฉ ส ปัจจัยใช้ประกอบกับธาตุ มีอำนาจให้เปลี่ยนแปลงธาตุโดยวิธีที่เรียกว่า “อัพภาส” เป็นไปในความปรารถนา เมื่อประกอบ กฺข ฌสฺ หฺ สฺ ปา เช่น พุกฺกฺขติ ปรารถนาจะกิน เป็นต้น หากประกอบกับธาตุนอกเหนือจากนี้คงแปลงอย่างธรรมดา เช่น ตติยฺกฺขติ ย่อมอดกลั้น เป็นต้น ๗

อาย อีย ปัจจัย ใช้ประกอบกับนามศัพท์ ทำนามศัพท์นั้นให้เป็นกิริยาเป็นไปในความ “ประพฤติ” แบ่งเป็น ๒ อย่าง ถ้าประกอบกับนามศัพท์ที่เป็นคุณนาม แปลว่า “ประพฤติ” เช่น จิรายติ – ประพฤติข้าวอยู่ ถ้าประกอบกับศัพท์ที่เป็นนามนาม ต้องเพิ่มคำอุปมาว่า “เพียงดัง” เข้ามาด้วย เช่น ปุตุตติยติ – ย่อมประพฤติให้เป็นเพียงดังบุตร เป็นต้น ๗

แก้คำที่ผิดให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์อย่าง :-

(ก) มาคฺนฺทียา ชฺวินฺตฺปี มตาปี มตาเยว นาม ๗

(ข) พหิคมนกาเล พุราหฺมโน วา พุราหฺมณี วา ตํ ปารุปติ ๗

(ค) เทสฺนาวสาเน อุปาสโก จ สา จ อิตถิ โสตาปตฺติเมเล ปติฏฺฐหิสุ ๗

๕. **อนุด** และ **มาน** ใช้บอกปัจจุบันกาลเหมือนกัน ที่ต่างกันคือ **อนุด** เป็นปัจจัยในพวกกิตปัจจัย เป็นได้ ๒ วาจก คือ กัตตุวาจก และ เหตุกัตตุวาจก ๕ ส่วน **มาน** เป็นปัจจัยในพวกกิตกิจปัจจัย เป็นได้ทั้ง ๕ วาจก แต่ภาววาจกไม่นิยมใช้ ๕

ปกุกนฺโต ป - กม - ต ธาตุมี ม เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น นตุ แล้วลบ ที่สุดแห่งธาตุ สำเร็จรูป เป็น ปกุกนฺโต ๕

อารุห อา - รุห - ตวา อุปสรรคอยู่หน้าแปลง ตวา เป็น ย ธาตุมี ห เป็น ที่สุดอยู่หน้า แปลง ย กับที่สุดธาตุเป็น ยห สำเร็จรูปเป็น อารุห ๕

आकनुटो तु. วิ. आकज्जत्ति आकनुटो (ภิกขุ)

तुरुष् च. วิ. तुरुष् च रुचियत्ति तुरुष् (जित्त)

๖. นามศัพท์สองบทมีวิภัติและวจนะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธาน คือเป็น นามนาม บทหนึ่งเป็นวิเสสนะคือเป็นคุณนาม หรือเป็นคุณนาม ทั้งสองบท มีบทอื่นเป็นประธาน ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อกัมมชารยสมาส ส่วนทีกุสมาสนั้น ก็คือกัมมชารยสมาสนั้นเอง แปลกแต่มีบทวิเสสนะเป็นปกติสังขยา ๕

पणजमरा เป็น सिเสสนบุพพบท กัมมชารยสมาส

วิ. पणजो ज सो राजा जाति पणजमरा ๕

आहितकु เป็น ตติยาคตุลยาริกรณพหุพพิหิสมาส

วิ. आहितो अकु येन सो आहितकु (पुराहुमणे)

यसोभो เป็น ตติยาคตุลยาริกรณพหุพพิหิสมาส มี อสมาหารทวันทวสมาส เป็นภายใน มีวิเคราะห์ดังนี้ :-

อ. ทวัน. यसो ज भोको ज यसोभो

ต. ตั. यसोभोकेहि सम्प्रीतो यसोभोसम्प्रीतो (ชโน) ๕

๗. โคตตัททริต มีปัจจัย ๘ คือ ณ ฉายน ฉาน ฉนย ฉิ ฉิก ฉว ฉน

กายิกิ ณ ในตรตยาทิตทริต. วิ. กายेन गत्तं गम्मं कयिकि ๕

थालु आलु ในพหุลัททริต. วิ. थया असुस पक्ति थालु ๕ थया असुस पकुला वा

थालु ๕

सामण ฉน ในภาวัททริต. วิ. समणसुस पावो सामण ๕
